

ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВІ ЯКОСТІ ОПЕРАТОРА АТОМНОЇ ЕЛЕКТРОСТАНЦІЇ

Мамчур В.С.

Національний університет «Острозька Академія»

Енергія є невід'ємною частиною життя людства XXI століття. Сьогодні, система атомної енергетики в Україні є однією з найрозвинутіших в світі, і продовжує стрімко розвиватися. Збільшується кількість охочих працювати на атомних електростанціях. Оператори атомної електростанції – це люди, які відіграють ключову роль в роботі атомної станції. Нагадаємо, що найбільша техногенна катастрофа в Україні відбулася 26 квітня 1986 року на Чорнобильській атомній станції. Існує багато версій причин, що зумовили цю масштабну трагедію, більшість з яких зводяться до впливу людського фактору. Щоб мінімізувати ризик повторення таких аварій, потрібно проводити ретельний, глибокий підбір кандидатів, які за своїми професійними показниками та якостями сприятимуть успішному функціонуванню атомної електростанції.

Мета статті полягає у виокремленні найбільш суттєвих та важливих якостей, необхідних для професії оператора атомної електростанції.

Оператор атомної електростанції є центральною ланкою системи управління, що виконує найбільш відповідальні завдання. Зокрема: сприйняття та ретрансляцію інформації, яка надходить від керованого об'єкта, аналіз інформації та ухвалення рішень, програмування роботи та контроль за всією системою або її частиною.

Оператор атомної станції працює в умовах підвищеної безпеки, тобто в екстремальних умовах діяльності із постійною загрозою для життя та здоров'я. Ця робота вимагає від людини високої майстерності та чіткості виконання дій. Вона накладає на людину велику відповідальність, адже помилка однієї людини можуть спричинити катастрофічні наслідки для всього світу. Складність роботи полягає в переробці великих об'ємів і потоків інформації, в необхідності постійно виконувати монотонну та одноманітну роботу і бути завжди готовим до екстремальних ситуацій.

Психологічно не готова людина не зможе впоратися із такими умовами праці. Тому оператором атомної електростанції може стати тільки та людина, яка володіє професійно необхідними якостями для успішної реалізації трудової діяльності.

Ми виділили найбільш суттєві якості, якими повинен володіти оператор, для ефективного та безпечного виконання роботи на атомній електростанції.

Робота оператора на атомній електростанції вимагає високого рівня розвитку психічних процесів. Важливими є наступні фактори.

1. Зорове сприймання, яке відіграє важливу роль для успішного зчитування і розрізнення оператором світлових сигналів.

2. Велике навантаження лягає на увагу оператора. Сприймання значної кількості інформації, вміння помічати навіть незначні зміни показників вимагає постійної концентрації, стійкості та вміння розподіляти увагу.

3. У оператора повинна бути добре розвинена пам'ять, для того щоб добре пам'ятати призначення кожного елемента пульта, правила та інструкції експлуатації пристроїв.

4. Необхідний високий рівень розвитку мислення, яке включає готовність до аналізу та обробки неоднозначної, суперечливої інформації, яка часто є не повною та на її основі швидко приймати правильне, оптимальне рішення.

5. Високий рівень психомоторної реактивності, що включає здатність до миттєвого реагування в умовах дефіциту часу, здатність до миттєвої реакції на подразники.

Оператор, що працює на атомній електростанції повинен мати такі якості, як відповідальність, стресостійкість, рішучість.

Відповідальність передбачає усвідомлення оператором своїх обов'язків, розумне їх виконання, вміння брати на себе відповідальність у екстремальних ситуаціях та здатність визнавати свої помилки і нести за них відповідне покарання.

Стресостійкість необхідна якість оператора атомної електростанції, що характеризує здатність переносити напружену або нестандартну ситуацію, протистояти стресовим факторам, зберігаючи високу ефективність діяльності в екстремальних ситуаціях або в ситуаціях когнітивного дисонансу.

Рішучість – якість, що виражає здатність людини своєчасно приймати обгрунтовані рішення і без особистих затримок переходити до їх виконання. Ця якість є особливо важливою в незвичайних ситуаціях, коли необхідно рішуче приступити до дій на основі прийнятого рішення.

Сильна нервова система – в екстремальних умовах люди із вираженим холеричним чи меланхолічним темпераментом можуть впадати в стан афекту, не здатні швидко мобілізуватися та сконцентруватися на вирішенні проблеми. В холериків і меланхоліків емоції та власні переживання можуть переважати над раціональним розумом. Люди флегматичного типу мають перевагу в тому, що здатні довго виконувати монотонну роботу, затрачаючи при цьому найменшу кількість власного енергоресурсу, проте сангвініки здатні швидко знайти правильне рішення та діяти в складних умовах.

Нааявність адекватної самооцінки є важливою рисою для оператора атомної електростанції. Адже завищена чи занижена самооцінка заважає людині коректно оцінювати свої можливості, силу, ситуацію та належним чином реагувати на них. В екстремальних умовах людина із завищеною самооцінкою переоцінюючи себе може спровокувати дії, які нанесуть шкоду. Людина із заниженою самооцінкою може проявляти невпевненість та нерішучість, що в свою чергу спричинить бездіяльність.

Самовладання – якість, що виражає здатність людини стримувати фізичну і психічну активність, вміння керувати собою, своїми емоціями,

абстрагуватися від власних проблем та переживань, що заважають виконувати роботу.

Оператор атомної електростанції має мати аналітичний склад розуму. Аналітикам характерні чіткість та послідовність у виконанні дій та аналізу ситуації, ретельне обдумування перед прийняттям рішення та початком дії, прагнення розуміти та тримати ситуацію під контролем.

Дисциплінованість – якість особистості, що виражає свідоме ставлення до своїх обов'язків, здатність людини точно і чітко дотримуватися інструкції, слідувати вимогам і статуту не порушуючи їх.

Спокій і холоднокровність – особливо корисні риси у випадку незвичайних ситуацій та в ситуаціях невизначеності. Спокій та холоднокровність спроможні допомогти людині адекватно проаналізувати ситуацію та знайти оптимальні шляхи виходу з неї.

Високий рівень IQ: здатність розглядати проблему з різних точок зору, знайти правильне рішення за умови нестачі інформації і дефіциту часу, прогнозування можливості виникнення проблем, вміння розпізнавати предмети, явища за невеликою кількістю ознак.

Основними психологічними протипоказаннями для роботи оператором на атомній електростанції є психічні відхилення, низькі моральні якості, низький рівень розвитку психічних процесів та інтелекту, недисциплінованість, безвідповідальність, тривожність, недбалість, емоційна нестабільність, невміння співпрацювати в колективі, низький рівень стресостійкості, схильність до невиправданого ризику.

Отже, при відборі кандидатів на посаду оператора атомної електростанції необхідно враховувати професійну компетентність і відповідність людини даній професії. Перевірити наявність у неї професійно важливих якостей, що не тільки сприятимуть успішним діям в екстремальних ситуаціях, але й допоможуть запобігти їх виникненню. Оператор є одним із ключових параметрів у забезпеченні надійності та безпомилковості роботи атомної станції. У статті ми зазначили, що уваги потрібно брати такі якості, як відповідальність, рішучість, стресостійкість, стан нервової системи, самооцінку людини, самовладання, дисциплінованість, рівень інтелекту та здатність зберігати спокій та холоднокровність в екстремальних ситуаціях.